

Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry, myöhempänä EKL, vastustaa esitystä muutokseksi työttömyysturvalakiin. EKL katsoo esitykseen sisältyvien heikennysten kohdistuvan erityisen kohtuuttomasti työuransa loppuvaiheessa oleviin ihmisiin ja matalapalkka-aloihin.

Hallituksen esitys ei parhaillaan sisällä riittävää kokonaisvaikutusten arviointia. EKL on osana Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n lausuntoja ottanut aiemmin jo kriittisesti kantaa muidenkin sosiaaliturvaa heikentävien esitysten suhteen juuri vaikutusarviointien puutteeseen. Katsomme myös, että tämän esityksen positiiviseksi katsottaville vaikutuksille ei ole riittävästi perustetta ja näyttöä.

Ansiopäivärahan tason porrastaminen

Ansiopäivärahan porrastaminen ja siihen kuuluva tason leikkaaminen kohdistuu työelämässä jo ennestään haastavassa tilanteessa oleviin työntekijöihin ja työnhakijoihin. Erityistä huolta kannamme ikääntyneiden työllistymistä edistävien palvelujen heikentämisestä.

Päivärahan leikkaaminen tuskin nopeuttaa työllistymistä, vaan päinvastoin heikentää erityisesti ikänsä puolesta hankalasti työllistyvien työnhakijoiden taloudellista ahdinkoa entisestään. Eläketurvakeskuksen 9.1.2024 julkistaman tutkimuksen mukaan edes rekrytointivaikeuksissa olevat työnantajat eivät ole muita työnantajia halukkaampia palkkaamaan yli 55-vuotiaita.

Tämän ohella heikennys kohdistuu rankimmalla tapaa matalapalkka-aloilla työuransa tehneille, joten erityisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta tämä on huolestuttava esitys.

Usealla matalasti palkatulla alalla on eletty viime vuodet vakavien riskien kanssa pandemian ja nykyisen haastavan kansallisen taloudellisen tilanteen myötä. Tässä suhteessa leikkauksen voidaan katsoa heikentävän heidän toimeentuloaan vielä entisestään. Työttömyys matalapalkka-aloilla pitkittyy erityisesti ikääntyneillä, joten heidän ansiosidonnaisensa leikkaantuu tämän myötä perusturvan tasolle, eikä ansiosidonnaisesta pääse hyötymään riittävästi.

Suomen edellinen hallitus teki jo päätöksen työttömyysturvan lisäpäivien ikärajan nostamisesta, jolloin merkittävä osa ikäluokkia ei ole enää edes jatkossa oikeutettu kyseiseen ratkaisuun, eivätkä nykyisellään edes kaikki vanhemmat ikäluokat täytä lisäpäivien ehtoja.

Tässä esityksessä esitetään, että jatkossa myöskään lisäpäivien ajalta ei seurata työssäoloehdon kertymistä, vaan 500 päivän aikana alennetun ansiopäivärahan maksaminen jatkuisi lisäpäiväoikeuden päättymiseen saakka. Tämä heikentää merkittävästi ikääntyneiden työttömien toimeentuloa. Ensin ansiopäivärahan 500 päivän enimmäisajasta 460 päivää maksettaisiin alennettuina, jonka jälkeen myös lisäpäivät alennettuina.

Päätöksestä voisi syntyä osalla lisäpäiviin oikeutetuille kannustin jättäytyä työttömäksi ennen 1.9.2024. Vuonna 1964 tai loppuvuonna 1963 syntyneillä lisäpäiviin oikeuttava työttömyysturvan enimmäisaika voisi alkaa vasta lain voimaantulon jälkeen, joten heillä lisäpäivät maksettaisiin aina alennettuina. EKL vaatii, että lisäpäiviä koskeva alennus poistetaan kokonaisuudessaan.

Palkkatuetusta työstä työssäoloehdon kertymän poistaminen

Lausuttavaa palkkatuettua työtä ja työssäoloehto koskevasta ehdotuksesta?

EKL vastustaa palkkatuetusta työstä tulevan työssäoloehdon kertymän poistamista. Palkkatuetussa työssä tehdään sen erikoislaatuudesta huolimatta työsuhteen mukaista työtä, jolloin sen tulisi myös täyttää työssäoloehto ja siten tukea henkilön normaalia työurakehitystä.

EKL ehdottaa myös, että poikkeuksellinen palkkatukityöhön kuuluva työssäoloehdon kertyminen alentuneen työkyvyn perusteella tulee ulottaa myös kaikkiin yli 60-vuotiaisiin pitkäaikaistyöttömiin. Samalla aktivointitoimenpiteitä tulee ulottaa nykyistä paremmin ikääntyneille työttömille työnhakijoille sillä heille ei ole aiemmin tarjottu palveluita yhtä aktiivisesti kuin nuoremmille. Työnvälitystilaston mukaan työttömien aktivointiaste oli marraskuussa kaikkien työnhakijoiden keskuudessa 30,7 % ja yli 55-vuotiaiden keskuudessa 22,5 %.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

Haluamme painottaa, että työssäoloehdon kertymisen poistaminen palkkatuetusta työstä, joka mielestämme tulee lukea normaaliksi ja työsuhteessa tehdyksi työksi, tulee heikentämään työttömien halua tehdä palkkatuettua työtä.

Ikäsidonnaisten poikkeussääntöjen poistaminen

Lausuttavaa työllistämisvelvoitteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

EKL kantaa suurta huolta ikäsidonnaisten poikkeussääntöjen poistamisesta. Suomen työelämässä esiintyy mittavasti ikäsyryntää, jolloin tiettyjen toimenpiteiden tulee edistää nykyistä paremmin ikääntyneiden työllistymistä.

Suomen nykyinen hallitus on omassa hallitusohjelmassaan, johon tässäkin esitysluonnoksessa viitataan, sitoutunut torjumaan ikäsyrijintää ja poistaa iäkkäämpien henkilöiden työllistymisen ja työllistämisen esteitä. Tämä esitys ei mielestämme todellakaan tue tätä sitoumusta.

Velvoitetyön poistaminen heikentää merkittävästi ikääntyneiden mahdollisuutta jatkaa työelämässä eläkeikään asti. Samalla se myös heikentää heille tarjottavia työvoimapalveluita.

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdoista ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnaisista poikkeuksista?

Tässä esityksessä esitetään poistettavaksi ikääntyneitä koskeva suojaääntö, jonka mukaan ansiosidonnainen päiväraha voisi määräytyä aiemman ansion perusteella. Nykyisellään ko. sääntö tukee ikääntyneitä työnhakijoita ottamaan vastaan myös lyhytkestoisia ja matalammin palkattuja työsuhteita, jotka eivät vaikuta heikentävästi heidän saamaansa päivärahaan. EKL tuomitsee tämän esityksen ja huomauttaa, että sillä on heikentää merkittävästi ikääntyneiden työnhakijoiden kannustinta ottaa vastaan laajasti erilaisia työsuhteita.

Vaikutusten arviointi

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Hallituksen esityksessä esitetyt työttömyysturvan leikkaukset kohdistuvat jälleen suurelta samoihin ihmisiin ja perheisiin kuin aiemmat työttömyysturvan ja asumistuen heikennykset. Yhteisvaikutuksia tulisi paremmin arvioida. Myös oikeuskansleri on katsonut lausunnossaan, että hallituksen esittämiä muutoksia työttömyysturvaan ja niiden yhteisvaikutuksia aiemmin annettujen säästölakiesitysten kanssa ei ole arvioitu riittävän hyvin.

EKL huomauttaa, että tämä esitys heikentää ikääntyneiden työnhakijoiden toimeentuloa ja palveluita, eikä siksi kannata sitä. Ansiosidonnaisen päivärahan porrastaminen ja alentaminen, työllisyyspalvelujen heikentäminen sekä ikäsidonnaista poikkeussääntöjen poistaminen eivät ole hyvää ikään liittyvää työvoimapolitiikkaa. Ne heikentävät ikääntyneiden työnhakijoiden kannustimia, eivätkä torju millään tapaa ikääntyneiden kohtaamaa syrjintää työmarkkinoilla.

Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että vaikka ansiopäivärahan porrastamisella ei ole suoraa alentavaa vaikutusta tulevan eläkkeen määrään, muut heikennykset lisäävät työmarkkinatuella tippumista ja näin myös eläkekertymän leikkaantumista.

Nykyisellään ikääntyneiden työntekijöiden ja työnhakijoiden työssäkäyntiä ja toimeentuloa tulisi tukea, mutta tämä esitys heikentää heidän olosuhteitaan monella tapaa.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Muistiossa ei ole huomioitu ikääntyneisiin kohdistuvia leikkauksia vaikutusten arvioinnissa. Haluamme edelleen huomauttaa, että oikeuskanslerikin on lausunnossaan katsonut, että hallituksen esittämiä muutoksia työttömyysturvaan ja niiden yhteisvaikutuksia aiemmin annettujen säästölakiesitysten kanssa ei ole arvioitu riittävän hyvin ja tähän on kiinnitettävä erityistä huomiota lain jatkovalmistelussa.

Lopuksi huomautamme vielä lausunnon antamiseen annetun ajan lyhydestä. Hallituksen esitys on merkittävä muutos suomalaiseen sosiaaliturvaan ja palvelujärjestelmään, jolloin sen valmistelussa tulisi huomioida paremmin myös lausuntojen antajien kunnollinen perehtymisen mahdollisuus. Myös oikeuskansleri ottaa kyseiseen asiaan kantaa omassa lausunnossaan ja EKL jakaa huolen kiireellisyydestä, jolla hallitus pyrkii toimimaan esittäessään erittäin suuria muutoksia hyvinvointivaltioon.

Helsingissä 23.1.2024

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry